

9. *Maksymenko S. D.* General psychology : tutor / S. D. Maksymenko, V. O. Solovienko. – Kyiv : MAUP, 2000. – 256 p.

10. *Noelle-Neumann E.* The theory of public opinion: The concept of the Spiral of Silence / E. Noelle-Neumann ; transl. from Germ. ; gen. ed. and foreword of Mansurov N. S. – Moscow : Progress-Akademy ; Ves Myr, 1996. – 352 p.

11. *Current challenges for socially significant mediaworking: materials of Ukrainian scientific-practical conference of young scientists / scient. ed. V. Kornieiev ; comp. N. Vashchenko].* – K., 2015. – 198 p.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2015

УДК 007 : 316.77

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ НА МАКРО- І МІКРОРІВНЯХ

ПОКЛЯЦЬКА Катерина,

аспірант,

Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна, email: Katrani@i.ua

У статті проаналізовано наукові праці, присвячені дослідженням міжкультурної комунікації та її сутності в інформаційному просторі на макро і мікрорівнях. З'ясовано, що міжкультурна комунікація як атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства спрямована на досягнення взаєморозуміння і забезпечує поширення культурних традицій різних народів, репрезентуючи погляди на події та умови суспільного життя, знання і цінності людей, які мають культурні відмінності. Показано, що на макрорівні вона дозволяє осягнути іншу культуру через літературу чи мистецтво цієї культури, що сприяє взаємозбагаченню культур, які контактують між собою в сучасному інформаційному світі, та дозволяє знайти в культурі іншого народу те, що відрізняє і в той же час об'єднує їх представників. Міжкультурна комунікація на мікрорівні ґрунтується на інтерпретації етнічних, соціальних, міфологічних, релігійних, художніх та інших знань і вмінь, що існують у тій чи іншій культурі.

Ключові слова: культура, макро і мікрорівні міжкультурної комунікації.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства внаслідок зростання ролі міжкультурної комунікації спостерігається підвищення наукового інтересу вчених до вивчення її проблем. Оскільки вона є багатоаспектним феноменом, що досліджується у працях культурологів, соціологів, філософів, етнологів, етнографів і лінгвістів, актуальність дослідження процесів міжкультурної комунікації привертає увагу різних сфер знань.

У період стрімкого розвитку сучасного суспільства комунікація є вагомим складником економічного, соціального, правового і культурного розвитку світу та головним джерелом визначень й образів соціальної дійсності. Основою комунікації є інформація, що формується впродовж життя людини в макро та мікроконтексті на фоні культурно зумовленої картини світу.

У сучасному світі культурні традиції, притаманні різним народам у всіх куточках планети, поєднуються в одну соціальну систему, що об'єднує американську культуру, латиноамериканську, африканську, європейську, азіатську та ін. Їх розподіл відбувається за континентальними ознаками, які за своїм масштабним поширенням

© Покляцька К., 2015

одержали назву макрокультури. Проте макрокультура має не лише відмінні особливості, а й спільні, що також впливають на їх комунікацію. В той же час кожна людина входить до складу певної суспільної групи, що характеризується своїми культурними особливостями. Структурно – це мікрокультури або субкультури, які входять до складу макрокультури. Кожна з цих груп віддає перевагу певним масмедіа, які найповніше задовольняють їхні потреби. Дослідженням міжкультурної комунікації присвячені праці провідних англійських та німецьких дослідників у сфері культурології, антропології, літературознавства, мовознавства та дидактики Е. Хола, Х. Баузінгера, Й. Болтена, Д. Вундреліха, Д. Круше та ін. Огляди наукових праць за темою дослідження зумовили визначення проблемного поля, мета якого полягає у різнобічному аналізі міжкультурної комунікації на макрорівні та мікрорівні.

При цьому вирішувалися такі основні завдання: проаналізувати наукові праці, присвячені дослідженням міжкультурної комунікації; з'ясувати роль міжкультурної комунікації на сучасному етапі розвитку суспільства; визначити сутність міжкультурної комунікації в інформаційному просторі на макро та мікрорівнях.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи аналізу, синтезу та узагальнення, що допомогли проаналізувати наукові праці, присвячені дослідженням міжкультурної комунікації. Ці методи дали змогу визначити сутність міжкультурної комунікації, що може здійснюватися як на макро, так і на мікрорівні, забезпечуючи взаємодію різних культур, що розкриває нові можливості для їх трансформації та інтерпретації.

Результати й обговорення. Усі головні соціальні процеси, до яких входять розподіл і застосування влади, розв'язання складних питань, процеси інтеграції та зміни у суспільстві, відбуваються довкола комунікації. Німецький соціолог Н. Луман, говорячи про поняття комунікації, використовує його як тотожне поняттю «соціальність», тлумачить його як сутнісну характеристику суспільства, стверджуючи, що «людські відносини і саме суспільне життя неможливі без комунікації» [1].

У свою чергу, масмедійні комунікації забезпечують поширення культурних і національних традицій різних народів, сприяють утворенню інституцій, репрезентують погляди на події та умови суспільного життя, знання й цінності, які за певних обставин засвоюються індивідами та групами. Масмедіа виступають інструментом соціалізації та інтеграції в процесі переходу знань із суб'єктивної в об'єктивну систему цінностей і норм. Шведський соціолог Карл Розенгрен вважає, що масова комунікація поєднує в собі певні смисли та зразки, які знаходять своє відображення у політиці, економіці, науці, освіті, технологіях, що тісно переплітаються з культурою в цілому [2; 3].

Французький соціолог А. Моль вважає, що засоби масової комунікації, які виступають засобами виробництва, поширення та освоєння знань про навколишній світ, сприяють формуванню «мозаїчного» типу культури, де знання є випадковою сукупністю розрізаних елементів. На відміну від класичного типу культури, для якого характерна система знань, що базується на прагненні та потребі індивідів з'ясувати причинно-наслідковий зв'язок певних суспільних явищ, для «мозаїчного» типу притаманна сукупність знань, що визначаються статистично і які люди одержують із мас-медіа. Вчений зауважує: «Сучасна людина відкриває для себе навколишній світ за законами випадку, у процесі спроб і помилок. Сукупність знань її визначається статистично, вона черпає їх із газет, із відомостей, здобутих у разі потреби. Лише набувши певного обсягу знань, людина починає виявляти приховані в ньому структури. Вона йде від випадкового до випадкового, проте іноді це випадкове є вельми істотним» [4]. Отже, йдеться про те, що засоби масової комунікації виступають домінуючим фактором сучасної культури. Вони формують картину світу людини. Тому в контексті їх діяльності міжкультурна комунікація постає як процес взаємодії різних картин світу. Медіатексти, що повідомляють про реалії інших соціокультурних

спільнот або безпосередньо адресовані аудиторії іноземних держав, посідають вагоме місце у міжкультурному діалозі як у плані широти охоплення аудиторії, так і за масштабами комунікативного впливу.

ЗМК поряд із сім'єю, школою, друзями є агентами передачі культурної інформації. Вони відкривають нові можливості ознайомлення з досягненнями культури й мистецтва та особливостями різних культур і субкультур. Це сприяє взаєморозумінню, зняттю соціальної напруженості, усвідомленню суспільством необхідності спадкоємності культури, збереженню культурних традицій та інтеграції суспільства як бажаного результату міжкультурної комунікації.

Австрійський філософ Л. Вітгенштейн вважає, що на процес комунікації впливають соціокультурні чинники та функціонування соціокультурно зумовлених вербальних та невербальних комунікаційних засобів, які забезпечують функціонування міжкультурної комунікації [5, с. 31–43; 6]. Філософ виокремлює три основні аспекти дослідження міжкультурної комунікації: соціологічний, лінгвістичний, комунікативний. Соціологічний аспект дозволяє ідентифікувати систему комунікативних зв'язків крізь призму потреб та інтересів індивідів, ураховуючи національні та етнічні особливості суспільства. Лінгвістичний аспект характеризується вербальними й невербальними засобами комунікації, мовленнєвими стилями, способами підвищення ефективності міжкультурного спілкування. Комунікативний аспект полягає у розвитку міжгрупових зв'язків між індивідами, яким притаманні певні комунікативні навички та вміння тощо.

Кожна мікрокультура має подібні та відмінні риси зі своєю материнською культурою, завдяки якій її представники однаково сприймають світ. Проте материнська культура відрізняється від мікрокультури етнічною та релігійною приналежністю, географічним розташуванням, економічним станом, демографічними характеристиками тощо. Теоретик мультикультуралізму Ч. Тейлор пише: «Інші культури існують, і ми повинні й надалі жити разом – водночас як у межах усього світу, так і перемішані в кожному окремому суспільстві» [7]. Таким чином, процес взаємодії та взаємовпливу різних культур сприяє поширенню міжкультурної комунікації, яку можна розглядати на макро і мікрорівнях. Міжкультурна комунікація на мікрорівні здійснюється в декількох формах: міжетнічна комунікація, контркультурна комунікація, комунікація серед соціальних класів і груп, комунікація між представниками різних демографічних груп, регіональна комунікація, комунікація в діловій культурі [8].

Міжкультурна комунікація на мікрорівні вимагає стикування певних мовних кодів і концептів, що створюють міжконцептуальний простір, який залежить від рівня культурномовної компетенції комунікантів. Наприклад, контркультурна комунікація відбувається між представниками материнської культури й тими її елементами та групами, які незгодні з пануючими цінностями та ідеалами материнської культури. Така комунікація забезпечує відмову від цінностей домінуючої культури і висуває власні норми і правила, протиставляючи їх цінностям більшості.

Комунікація серед соціальних класів і груп, які віддають перевагу певним засобам масової інформації за тематичною, професійною, віковою чи іншою класифікаціями здійснюється на відмінностях між їх інформаційними потребами. Адже у світі немає соціально однорідних суспільств, тому виникають субкультури, які керуються закономірністю переходу від одного мовного коду до іншого, що зумовлює процес трансформації міжкультурної комунікації. Він дозволяє поєднувати в одне ціле ціннісноаксіологічні та онтологічні аспекти людської діяльності, яка відображається у текстах друкованих видань, що дає змогу розглядати культурні феномени як знаки, які містять у собі певну інформацію. Тому важливим фактором міжкультурної комунікації є здатність суб'єктів взаємодії правильно інтерпретувати знакові системи. Істотним бар'єром при цьому є культурні відмінності у сприйнятті, розумінні й оцінюванні одних і тих самих предметів, явищ і процесів. Під час інтерпре-

тації символів результати їх сприйняття у різних культурах можуть бути різні, вони коливаються від повного збігу до істотної розбіжності між суб'єктами. Обмін символами між культурами полягає у прийнятті культури реципієнта символів культури комунікатора. Як зазначає Ч. Пірс, у культурах із мінімальним коефіцієнтом культурних відмінностей різночитання в інтерпретації конкретного символу будуть незначними [9]. Однак автор підкреслює, що в культурах, де коефіцієнт культурних відмінностей досить високий, різночитання в інтерпретації символу можуть вищити. При цьому необхідно зауважити, що кожен символ потенційно відкритий для нових інтерпретацій, оскільки цей процес нескінченний. Тобто, підхід до проблеми культурних відмінностей полягає в пошуку, описі та інтерпретації етнічних, соціальних, міфологічних, релігійних, художніх і політичних символів, що функціонують у тій чи іншій культурі, а також у їх порівнянні з символами інших культур.

Міжкультурна комунікація на макрорівні – це цілісне, багатоаспектне та багатостороннє сприйняття і пізнання дійсності. Відомі два підходи до розуміння міжкультурної комунікації на макрорівні. За першого підходу культура стає об'єктом спостереження. За другого – культура не підлягає порівняльним чи аналітичним факторам й існує у своєму первинному вигляді, що дозволяє досягнути іншої культури через літературу чи мистецтво цієї культури. Обидва підходи взаємозв'язані, завдяки чому створюються, зберігаються і накопичуються норми, цінності та знання, що сприяє взаємозбагаченню різних культур.

Культура функціонує на рівні виробничої діяльності та комунікації, де діяльність охоплює культурний та комунікативний аспекти, які використовуються людьми у вигляді навичок, вмінь та знань, що знаходяться у соціальній пам'яті людей, які є носіями індивідуальної культури. У культурі може відбуватися злиття масової культури і масової комунікації, які в тандемі продукують культурні цінності за допомогою засобів масової комунікації, що культивують людські цінності, типи соціальної поведінки, увялення тощо. Проте американський соціолог Дж. Лалл вважає, що величезні темпи загальносвітового впливу винаходів цивілізації у сфері інформації призводять не лише до культурної уніфікації людей, а й певною мірою обмежують їх культурну різноманітність [10, с. 17–19].

Німецький філософ і соціолог Ю. Габермас писав, що культура наблизилася до ідеї створення «ідеальної комунікативної спільноти», що сприяє формуванню певних комунікативних дискурсів, спільних для різних культур, які прагнуть взаємодіяти між собою [11, с. 138–151].

Таким чином, міжкультурна комунікація може здійснюватися як на макро, так і на мікрорівні, забезпечуючи взаємодію різних культур, що розкриває нові можливості для їх трансформації та інтерпретації.

Висновки. Міжкультурна комунікація є атрибутом соціокультурної життєдіяльності суспільства, в якому відбувається взаємодія між носіями різних культурних спільнот, спрямована на досягнення взаєморозуміння, подолання негативних стереотипів і формування готовності до діалогу. Вона забезпечує поширення культурних і національних традицій різних народів, репрезентуючи погляди на події та умови суспільного життя, знання і цінності, що за певних обставин засвоюються індивідами та групами людей, яким притаманні певні культурні відмінності.

На макрорівні міжкультурна комунікація дозволяє досягнути іншої культури через літературу чи мистецтво цієї культури, що сприяє їх взаємозбагаченню. Вона – інструмент, який впливає на культури, що контактують між собою в сучасному інформаційному світі. Кожен індивід може знайти в культурі іншого народу і те, що відрізняє представників різних культур один від одного, і те, що водночас їх об'єднує.

Міжкультурна комунікація на мікрорівні ґрунтується на інтерпретації етнічних, соціальних, міфологічних, релігійних, художніх та інших знань і вмінь, що існують у тій чи іншій культурі.

1. Луман Н. Невероятные коммуникации / Н. Луман // Проблемы теоретической социологии. – Спб., 2000. – Вып. 3. – 370 с.
2. Соціологія: навч. посіб. / за редакцією С. О. Макеєва. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1999. – 344 с.
3. Еуск Т. А. Processing Information: Interpersonal and Mass Mediated Communication and the Modern Self / Т. А. Еуск // The Edge: The EJournal of Intercultural Relations. – 1998. – Vol. 3. – № 3. – 167 p.
4. Щербина А. М. Соціокультурні регулятиви людської діяльності в технологіях масової комунікації: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 / Щербина Анатолій Михайлович; Інст філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. – К., 2010. – 229 с.
5. Библер В. С. Культура. Диалог культур (опыт определения) / В. С. Библер // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – 327 с.
6. Вурам М. Teaching and assessing intercultural communicative competence / М. Вурам. – Clevedon : Multilingual Matters LTD, 1997. – 121 p.
7. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і «Політика визнання»: есей / Ч. Тейлор. – К. : Альтерпрес, 2004. – 172 с.
8. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 624 с.
9. Пирс Ч. Избранные философские произведения / Ч. Пирс // Пер. с англ. К. Голубович, К. Чухрукидзе, Т. Дмитриева. – М. : Логос, 2000. – 448 с.
10. Галл Д. Мас-медіа. Комунікація. Культура. Глобальний підхід / Д. Галл. – К., 2002. – 264 с.
11. Костенко Н. В. Парадигми та фактичності нових мас-медіа / Н. В. Костенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1/2. – С. 138–151.

UDC 007 : 316.77

Intercultural communication in the information space at the macro and microlevels

Pokliatska Kateryna, PhD student,

Institute of Journalism of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 36/1, Melnykova St., Kyiv, 04119, Ukraine, email: Katrani@i.ua

The scientific papers on research of intercultural communication and its essence in the information space at the macro and micro levels are analysed.

It is found out that intercultural communication as an attribute of the social and cultural life of society aimed to achieve the mutual understanding and provides with disseminates of cultural traditions of different nations, presenting views at the events and conditions of social life, knowledge and values of people who have cultural differences. It is shown that at the macro level it allows us to understand another culture through literature or art of this culture, promotes mutual enrichment of cultures that are in contact with each other in today's information world, and it allows to find in the different cultures the peculiarities, which separates these cultures and at the same time unites their representatives. Intercultural communication at the micro level is based on the interpretation of ethnic, social, mythological, religious, artistic and other knowledge and skills that exist in a given culture.

Key words: culture, macro and micro levels of intercultural communication.

Межкультурная коммуникация в информационном пространстве на макро и микроуровнях

Покляцкая Екатерина

В статье проанализированы научные труды, посвященные исследованиям межкультурной коммуникации и ее сущности в информационном пространстве на макро и микроуровнях. Выяснено, что межкультурная коммуникация как атрибут социокультурной жизнедеятельности общества направлена на достижение взаимопонимания и обеспечивает распространение культурных традиций разных народов, представляя взгляды на события и условия общественной жизни, знания и ценности людей, которые имеют культурные различия. Показано, что на макроуровне она даст возможность понять другую культуру через литературу или искусство данной культуры, способствует взаимообогащению культур, контактируемых между собой в современном информационном мире, и позволяет найти в культуре другого народа то, что отличает и в то же время объединяет их представителей. Межкультурная коммуникация на микроуровне основывается на интерпретации этнических, социальных, мифологических, религиозных, художественных и других знаний и умений, существующих в той или иной культуре.

Ключевые слова: культура, макро и микроуровни межкультурной коммуникации.

1. Luman N. Unbelievable communication / N. Luman // Problems of theoretical sociology. – SPb., 2000. – Вып. 3. – 370 p.
2. *Sotsiologiya: navch. posib.* / za redakcieu S. O. Makeeva. – K. : Ukrainian encyclopedia im. M. P. Bazhana, 1999. – 344 p.
3. Eyck T. A. Processing Information: Interpersonal and Mass Mediated Communication and the Modern Self / T. A. Eyck // The Edge: The EJournal of Intercultural Relations. – 1998. – Vol. 3. – № 3. – 167 p.
4. Shcherbyna A. M. Sociocultural regulatives human activity in the technology of mass communication: dis. ... cand. philos. nauk : 09.00.04 / Shcherbyna Anatolij Myhailovych ; Int philos. im. G. S. Skovorody NAN of Ukraine. – K., 2010. – 229 p.
5. Bibler V. S. Culture. Dialogue of cultures (Experience definitions) / V. S. Bibler // Issues of Philosophy. – 1989. – № 6. – 327 p.
6. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence / M. Byram. – Clevedon : Multilingual Matters LTD, 1997. – 121 p.
7. Teilor Sh. Multiculturalism and «The Politics of Recognition»: Essay / Sh. Teilor. K. : Alterpress, 2004. – 172 p.
8. Ter-Minasova S. G. Language and Intercultural Communication / S. G. Ter-Minasova. – M. : Slovo, 2000. – 624 p.
9. Pirs Ch. Selected Philosophical Works / Ch. Pirs ; per. s. angl. Perevod K. Golubovych, K. Chuhrukidze, T. Dmitrieva. – M. : Logos, 2000. – 448 p.
10. Gall D. Media. Communication. Culture. Global approach / D. Gall. – K., 2002. – 264 p.
11. Kostenko N. V. Paradigms and factuities of new media / N. V. Kostenko // Sociology: Theory, methods, marketing. – 1998. – № 1/2. – 160 p.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2015

УДК 007 : 304 : 659.3

«ДЕКОМУНІЗАЦІЯ» ЯК РИТОРИЧНИЙ ДИСКУРС ТА ДжЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ АМБІВАЛЕНТНИХ СМИСЛІВ У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

ХІТРОВА Тетяна,

канд. філол. наук, доц.,

Запорізький національний технічний університет, вул. Жуковського, 64, м. Запоріжжя, Україна, 69002; email: hittv@rambler.ru

Досліджується дискурс «декомунізації» в публічній площині сучасного українського інформаційного простору. Його риторична домінанта репрезентована комунікаційними стратегіями прихильників та опонентів пакету так званих «історичних законів». Відтворено хронікальний розвиток формування дискурсу «декомунізації» у межах національної моделі «історичної пам'яті». Проаналізована європейська практика засудження комуністичних злочинів, залучений фактичний матеріал, що репрезентує міжнародний діалог обговорення українського процесу декомунізації. Особливої уваги приділено питанню декомунізації медіасектора, акцентовано на дискусійних аспектах у тлумаченні законодавчих норм «очищення» від комуністично-радянської символіки. Досліджено функціональні експлікації дискурсу «декомунізації» у медіа, зокрема у межах подієвого контенту, соціального змісту проблеми, предметно-змістової аргументації, контекстуалізації та міфологізації наративу. На фактичному матеріалі виявлений основний темарій публічних смислів аналізованого дискурсу-поточку, вказано на його залежність від комунікаційного призначення виступів.

Ключові слова: декомунізація, дискурс, контент, контекстуалізація, комунікаційні стратегії, медіа, публіцистична дискусія

© Хітрова Т., 2015